

Висновки. Підсумовуючи викладене можна зробити висновок про те, що у більшості справ, що розглядаються адміністративними судами за зверненнями суб'єктів владних повноважень, адміністративні суди виконують функції, відмінні від традиційних. Зокрема, адміністративні суди у таких справах виконують роль органу, який здійснює застосування заходів юридичної відповідальності, страхування об'єктивності та доцільності прийнятого рішення шляхом введення у процедуру прийняття рішення незалежного суб'єкта, а також функцію захисту фізичних чи юридичних осіб від можливого свавілля органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–37. – Ст. 446.
2. Кодекс цивільного захисту України: від 2 жовтня 2012 р. № 5403-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 34/35. – Ст. 458.
3. Про державні лотереї в Україні : Закон України від 6 вересня 2012 р. № 5204-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 31. – Ст. 369.
4. Про заборону грального бізнесу в Україні : Закон України від 15 травня 2009 р. № 1334-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 38. – Ст. 536.
5. Мельник С.М. Адміністративно-судова відповідальність в адміністративному праві / С.М. Мельник // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. – 2015. – № 2. – С. 97-103.

УДК 342.77(477)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВВЕДЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Коваль В. П.,

здобувач юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Анотація У статті визначено правову основу регулювання введення воєнного стану в Україні. Наведено поняття воєнного та надзвичайного станів. Позначено порядок уведення воєнного стану на території держави та окремих її місцевостях в умовах сьогодення. Розкрито зміст указу Президента України про введення воєнного стану. Зроблено висновок про те, що правові норми, якими регулюється воєнний стан, зокрема базовий Закон України «Про правовий режим воєнного стану» не містять підстав (умов), з настанням яких цей режим вводиться на території України або окремих її місцевостях. Запропоновано врегулювати зазначені питання.

Ключові слова: воєнний стан, надзвичайний стан, збройна агресія, адміністративно-правовий статус військовослужбовця.

Аннотация В статье определено правовую основу регулирования введения военного положения в Украине. Указано понятие военного и чрезвычайного положений. Обозначено порядок введения военного положения на территории государства и отдельных его местностях в условиях сегодняшнего дня. Раскрыто содержание указа Президента Украины о введении военного положения. Сделано вывод о том, что правовые нормы, которыми регулируется военное положение, в частности базовый Закон Украины «О правовом режиме военного положения» не содержит оснований, с наступлением которых режим вводится на территории Украины либо в отдельных местностях. Предложено урегулировать указанные вопросы.

Ключевые слова: военное положение, чрезвычайное положение, вооруженная агрессия, административно-правовой статус военнослужащих.

Annotation The article defines the legal framework regulating the introduction of martial law in Ukraine. Personality concept of military and emergency provisions. It denotes the order of martial law in the territory of the state and its individual areas in terms of today. The content of the President of Ukraine decree on the introduction of martial law. It made a conclusion that the legal norms that regulate the military situation, in particular the basic Law of Ukraine «On legal regime of martial law» does not contain any grounds, with the onset of which mode is introduced in Ukraine or in certain areas. It is proposed to resolve these issues.

Key words: martial law, a state of emergency, military aggression, administrative and legal status of servicemen.

Адміністративно-правовий статус військовослужбовців в Україні є динамічною категорією, яка під впливом найрізноманітніших факторів може змінюватися. Підставою для особливої трансформації адміністративно-правового статусу військовослужбовця може слугувати такий важливий юридичний факт, як введення в Україні воєнного стану відповідно до чинного законодавства України. З метою повного, всебічного та об'єктивного

дослідження категорії «адміністративно-правовий статус військовослужбовця» слід проаналізувати особливості функціонування такого статусу в умовах правового режиму воєнного стану. У зв'язку з цим, слід спершу з'ясувати правові засади введення воєнного стану як особливого правового режиму.

Правовою основою введення воєнного стану є Конституція України (статті 64, 65, 83, 85, 92, 106, 157) [1], Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [2], інші закони України та Указ Президента України про введення воєнного стану в

Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України; Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження типового плану запровадження та забезпечення заходів правового режиму воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях» від 22 липня 2015 року [3].

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про оборону України» [4] збройною агресією проти України вважається будь-яка з таких дій:

- вторгнення або напад збройних сил іншої держави або групи держав на територію України, а також окупація або анексія частини території України;

- блокада портів, узбережжя або повітряного простору, порушення комунікацій України збройними силами іншої держави або групи держав;

- напад збройних сил іншої держави або групи держав на військові сухопутні, морські чи повітряні сили або цивільні морські чи повітряні флоти України;

- засилання іншою державою або від її імені озброєних груп регулярних або нерегулярних сил, що вчиняють акти застосування збройної сили проти України, які мають настільки серйозний характер, що це рівнозначно переліченим в абзацах п'ятому – сьомому цієї статті діям, у тому числі значна участь третьої держави у таких діях;

- дії іншої держави (держав), яка дозволяє, щоб її територія, яку вона надала в розпорядження третьої держави, використовувалася цією третьою державою (державами) для вчинення дій, зазначених в абзацах п'ятому - восьмому цієї статті;

- застосування підрозділів збройних сил іншої держави або групи держав, які перебувають на території України відповідно до укладених з Україною міжнародних договорів, проти третьої держави або групи держав, інше порушення умов, передбачених такими договорами, або продовження перебування цих підрозділів на території України після припинення дії зазначених договорів.

У разі прийняття рішення щодо необхідності введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях Президент України видає указ про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях і негайно звертається до Верховної Ради України щодо його затвердження та подає одночасно відповідний проект закону. В Указі Президента України про введення воєнного стану зазначаються:

- 1) обґрунтування необхідності введення воєнного

- 2) межі території, на якій вводиться воєнний стан, час введення і строк, на який він вводиться;
- 3) завдання військового командування, військових адміністрацій, органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо запровадження і здійснення заходів правового режиму воєнного стану;
- 4) завдання суб'єктам забезпечення цивільного захисту щодо приведення єдиної державної системи цивільного захисту, її функціональних та територіальних підсистем у готовність до виконання завдань за призначенням в особливий період;
- 5) вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану із зазначенням строку дії цих обмежень, а також тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень;

Таким чином, Президент України видає Указ «Про введення воєнного стану в Україні» або Указ «Про введення воєнного стану в окремих місцевостях України». Верховна Рада України приймає Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» або Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в окремих місцевостях України».

Пропозиції щодо введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях на розгляд Президенту України подає Рада національної безпеки і оборони України. Указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України, підлягає негайному оголошенню через засоби масової інформації або оприлюдненню в інший спосіб.

Указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України, офіційно оприлюднюється разом із законом щодо затвердження такого указу Президента України та набирає чинності одночасно з набранням чинності таким законом.

У разі введення воєнного стану в окремих місцевостях України на решті території України підлягає введенню надзвичайний стан.

Надзвичайний стан – це особливий правовий режим, який може тимчасово вводиться в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства і передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування відповідно до цього Закону повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина

та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Метою введення надзвичайного стану є усунення загрози та якнайшвидша ліквідація особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру, нормалізація обстановки, відновлення правопорядку при спробах захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу шляхом насильства, для відновлення конституційних прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, створення умов для нормального функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших інститутів громадянського суспільства.

Надзвичайний стан вводиться лише за наявності реальної загрози безпеці громадян або конституційному ладові, усунення якої іншими способами є неможливим.

Надзвичайний стан може бути введений в разі:

1) виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю і здоров'ю значних верств населення;

2) здійснення масових терористичних актів, що супроводжуються загибеллю людей чи руйнуванням особливо важливих об'єктів життєзабезпечення;

3) виникнення міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів, блокування або захоплення окремих особливо важливих об'єктів або місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує нормальну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

4) виникнення масових безпорядків, що супроводжуються насильством над громадянами, обмежують їх права і свободи;

5) спроби захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства;

6) масового переходу державного кордону з території суміжних держав;

7) необхідності відновлення конституційного правопорядку і діяльності органів державної влади.

Надзвичайний стан в окремих місцевостях України вводиться Указом Президента України, який підлягає затвердженню Верховною Радою України протягом двох днів з моменту звернення Президента України. Президент України видає Указ «Про введення надзвичайного стану в окремих місцевостях України». Верховна Рада України приймає Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення надзвичайного стану в окремих місцевостях України».

Воєнний стан на всій території України або в окремих її місцевостях припиняється після закінчення строку, на який його було введено.

До закінчення строку, на який було введено воєнний стан, та за умови усунення загрози нападу чи небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності Президент України може прийняти указ про скасування воєнного стану на всій території України або в окремих її місцевостях, про

що має бути негайно оголошено через засоби масової інформації.

Надзвичайний стан в окремих місцевостях України (у разі його введення) може бути скасований Указом Президента України раніше строку, на який він вводився, в разі усунення обставин, що обумовили необхідність введення надзвичайного стану.

З пропозицією про скасування надзвичайного стану до Президента України може звернутися Верховна Рада України.

Про скасування надзвичайного стану оголошується негайно через засоби масової інформації або в інший спосіб після видання відповідного Указу Президента України.

Україна відповідно до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права [5] у разі введення воєнного стану негайно повідомляє через Генерального секретаря ООН державам, які беруть участь у цьому пакті, про обмеження прав і свобод людини і громадянина, що є відхиленням від зобов'язань за Міжнародним пактом, та про межі цих відхилень і причини прийняття такого рішення. Пакт має обов'язкову силу для 165 держав учасниць та у разі введення воєнного стану потребуватиме їх повідомлення Україною.

Слід зазначити, що адміністративно-правові норми, якими регулюється воєнний стан, зокрема базовий Закон України «Про правовий режим воєнного стану» не містять підстав (умов), з настанням яких цей режим вводиться на території України або окремих її місцевостях. Цей негативний факт свідчить про застарілість наведеного законодавства в регулюванні такого важливого питання особливо в умовах сьогодення. Таким чином, в умовах побудови України як правової держави, законодавцю необхідно унормувати питання про підстави (умови), за наявності яких на території держави, або в окремих її місцевостях оголошується воєнний стан. Таке унормування буде мати важливе значення у тому числі й в аспекті забезпечення адміністративно-правового статусу військовослужбовця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 28. – С. 1509. – Ст. 250.
3. Про затвердження типового плану запровадження та забезпечення заходів правового режиму воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 липня 2015 року № 544 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 62. – С. 82. – Ст. 2018.
4. Про оборону України: Закон України від 06 грудня 1991 року № 1932-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 9. – Ст. 106.
5. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/card/995_043